

MIKKELIN EPÄVIRALLISET PAIKANNIMET

Esitelmä Aila Mielikäisen johtamassa
suomen kielen proseminaarissa
Jyväskylän yliopistossa
14.12.2004

Miia Luoranen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Tutkimustehtävä.....	1
1.2. Tutkimusaineisto.....	2
2. PRIMAARIT NIMET.....	3
2.1. Paikan lajin ilmaisevat nimet.....	3
2.2. Erityispiirrettä ilmaisevat nimet.....	3
2.2.1. Paikan ominaisuus ja sijainti.....	4
2.2.2. Paikan omistaja.....	5
2.2.3. Paikan käyttö.....	6
2.2.4. Käyttäjien taustat.....	7
2.3. Vertailevat siirrynnäiset.....	8
2.4. Sanaleikit ja äänteellinen vaihtelu.....	9
3. SEKUNDAARIT NIMET.....	10
3.1. Johdokset.....	11
3.2. Lyhenteet ja mukaelmat.....	12
3.3. Ketjuuntuminen.....	12
4. IKÄRYHMIEN VERTAILUA.....	13
5. PÄÄTÄNTÖ.....	14
LÄHTEET.....	15
LIITE.....	16

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimustehtävä

Epävirallisten paikannimien tutkimushistoria kaupunkien osalta on varsin lyhyt. Aiemmin tutkittiin lähinnä maaseutua, eikä kaupunkien ja kaupunkimaisen maiseman nimestöä katsottu tarpeelliseksi kerätä ja tutkia. Vasta viime vuosikymmenellä kaupunkien paikannimestöä on alettu tarkastella. (Ainiala ym. 2001.) Kaupunkinimiksi määritellään kaikki kaupunkimaisen ympäristön paikannimet, vaikka jo käsitekaupunkimaisuus on vaikea määrittellä yksiselitteisesti. Kaupunkinimet puolestaan jakautuvat virallisiin ja epävirallisiin nimiin (Ainiala 2003: 208, 209).

Proseminariesitelmässäni tutkin Mikkelin epävirallisia paikannimiä. Haluan selvittää, mitä nimiä Mikkelin paikannimestä käytetään, kuinka ne jakautuvat ja mitkä seikat ovat nimeämisperusteina. Esitelmässä käynee esille myös, vaikuttavatko murrepiirteet nimien asuun ja kuinka eri ikäryhmät nimeävät paikkoja.

Epävirallinen nimestö rakentuu usein virallisen pohjalle: esimerkiksi Helsingin Lönnrotinkatu on *Lönkka*, Suomenlinna *Suokki* ja Roihuvuori *Roihis*. Tällaiset virallisen nimen pohjalta johdetut nimet ovat sekundaareja, muut epäviralliset nimet primaareja. Epävirallinen nimestö jakautuu muodostustavan mukaan näin siis karkeasti kahtia. (Ainiala 2003: 211.)

Läheskään aina nimeä ei yksiselitteisesti voi luokitella primaariksi tai sekundaariksi. Samassa nimessä nimittäin yhdistyvät usein molemmat; tällöin nimi sekä kuvailee paikkaa eli on primaari, mutta myös virallinen asu otetaan huomioon, jolloin se on sekundaari nimi. (Ainiala 2003: 211.) Tällaiset nimet käsittelen osana primaareja nimiä, vaikka ne voisi yhtä perustellusti käsitellä myös osana sekundaarisia nimiä.

Epävirallisia nimiä annetaan sekä paikoille, joilla jo on virallinen nimi, että paikoille, joilla sellaista ei ole. Nimien ensisijainen tehtävä ei ole yksilöidä paikkaa, vaan tuoda esiin erilaisia paikkaan liitettyjä mielteitä ja asenteita. Epäviralliset nimet ovatkin eräänlaisia lempinimiä. Ne ovat usein syntyneet yhteisöissä, joiden jäsenet tuntevat toisensa hyvin ja ovat keskenään tiiviisti tekemisissä. Mitä tiiviimpi ja yhtenäisempi yhteisö on, sitä enemmän on

kenties haluja ja tarpeita antaa ja käyttää lempinimiä. Oma nimistö ja muu sanasto on ryhmän omaa sisäistä kieltä, jolla erottaudutaan muista, ilmennetään ryhmän omaa arvomaailmaa ja asenteita ja lujitetaan yhteisymmärrystä ja yhteenkuuluvuutta. (Ainiala 2003: 214, 216.)

1.2. Tutkimusaineisto

Mikkeli on noin 47 000 asukkaan kaupunki Etelä-Savossa (Mikkeli). Esitelmässäni käytän Merja Bergin vuonna 2001 keräämää aineistoa (JY Merja Berg 2001). Hän keräsi aineiston 5 taksinkuljettajalta, 25:lta Mikkelin lyseon lukion oppilaalta, 28:lta Mikkelin ammattioppilaitoksen opiskelijalta ja sähköpostitse muutamilta henkilöiltä Mikkeli-Seuran kautta. Osa aineistosta on koottu paikallisesta sanomalehdestä Länsi-Savosta ja Viikkoset-kaupunkilehdestä. Muutama nimi on Hellahuoneesta kerrostaloelämään -kirjasta (HK), joka on eri kirjoittajien kokoama katsaus asumisen ja elämisen murroksesta 1900-luvulla Mikkelissä. Täydennän aineistoa omilta tutuilta ja perheenjäseniltäni saaduilla nimillä.

Epävirallisia paikannimiä on yhteensä 336. Olen laskenut kaikki aineistossa esiintyvät nimet, vaikka ne olisivat yhden nimen eri variantteja, eri nimiksi, vaikka Ainiala (2004: 38) määrittelee kaikki virallisesta nimestä muodostetut nimet virallisen nimen rinnakkaismuodoiksi, ei rinnakkaisnimiksi. Toisin sanoen laskea *Zikin* ja *Zikkarin* eri nimiksi, vaikka molemmat ovat *Zic Zac* -ravintolan variantteja. Nimet kirjoitan suurin piirtein siinä asussa kuin ne aineistossa mainitaan, joskin olen korjannut muutaman kirjoitusvirheellisen nimen ja muokannut muutamien kirjoitusasua. Kirjoitan esimerkiksi *Vuokonbaarin* yhteen, vaikka se on aineistossa kirjoitettuna erilleen.

Taksinkuljettajat ovat syntyneet 1948–1965, Mikkelin lyseon lukiolaiset 1982–1984 ja Mikkelin ammattioppilaitoksen opiskelijat 1982–1984. Lisäksi aineistossa on muutamia nimityksiä vuosina 1966–1981 syntyneiltä mikkeliläisiltä. Vanhin vastaaja, jolta itse nimityksiä kyselin, on syntynyt vuonna 1927, nuorin vastaaja taas vuonna 1985. Kaikkien vastaajien iästä minulla ei ole tarkkaa tietoa. Esimerkiksi sähköpostitse vastanneiden ikä ei ole aineistossa mainittu. Tämän lisäksi aineistossa on paljon nimiä, joiden antajien ikää voi vain arvailla. Täl-

laisia nimiä on 82. Ikäryhmien vertailun teen siksi hyvin summittaisesti.

Liitteenä ovat kaikki tässä esitelmässä käsitellyt epäviralliset paikannimet.

2. PRIMAARIT NIMET

Primaarit epäviralliset kaupunkinimet jakautuvat pelkän paikan lajin ilmaiseviin nimiin ja erityispiirrettä ilmaiseviin nimiin. Primaareja yksiosaisia nimiä ovat esimerkiksi *Baari* ja *Kiska* silloin, kun puhuja käyttää näitä ilmauksia yksiviitteisesti propreina omasta lähibaaristaan ja lähikioskistaan (Ainiala 2003: 213). *Pilvipuisto* 'Kirkkopuisto' taas on erityispiirrettä ilmaiseva nimi (Koivisto 1997: 287).

Primaareja nimiä on aineistossani 133. Olen laskenut tähän mukaan myös primaareiden ja sekundaarien nimien välimaastossa olevat nimet.

2.1. Paikan lajin ilmaisevat nimet

Pelkästään paikan lajin ilmaisevia nimiä on aineistossa hyvin vähän. *Koppi* esimerkiksi on tupakointipaikka Lähemäen kentällä, ja samaisella nimellä kutsutaan myös Saksalanraitin varrella sijaitsevan pienen kentän vanerikoppia, joka on tarkoitettu talvisin luistimienvaihtoon. Jälkimmäistä *Koppia* käytetään myös tupakointipaikkana.

Siilo puolestaan on Mannerheimintien varrella oleva korkea viljasiilo, joka tosin ei enää ole alkuperäisessä käytössään.

2.2. Erityispiirrettä ilmaisevat nimet

Erityispiirrettä ilmaisevat nimet jakautuvat nimeämisperusteidensa pohjalta alaryhmiin. Nimeämisperusteita ovat paikan sijainti, paikan ominaisuus (ulkonäkö), paikalla oleva tai esiin-

tyvä. Paikan suhde ihmiseen on nimeämisperusteena silloin, kun nimessä ilmaistaan paikan omistaja tai käyttäjä tai kun siinä tuodaan esiin paikan käyttö tai viitataan johonkin paikalla tapahtuneeseen. (Ainiala 2003: 213; Ainiala 2004: 46.) Kaupunkinimistössä sijainti näyttää useimmin olevan nimeämisperusteena sellaisten paikkojen nimissä, joilla ei ole virallista nimeä (Ainiala 2003: 213). Erityispiirteen, varsinkin paikan ominaisuuden ja käyttäjän, mukaan nimetyt paikkoja on aineistossa enemmän kuin pelkän paikan lajin ilmaisevia nimiä.

Ihminen ominaisuuksineen on monen paikan nimeämisperuste. Epäviralliset nimet peilaavat käyttäjiensä asenteita paikkoja kohtaan, mutta ne kertovat myös asenteista paikkojen käyttäjiä tai omistajia kohtaan. Siksi joissakin nimissä sävy on halventava tai ivallinen, toisaalta myös humoristinen.

Paikan nimeämiseen käyttäjän tai omistajan perusteella vaikuttanevat esimerkiksi näiden etninen tai sosiaalinen ryhmä, sukupuoli tai ikä.

2.2.1. Paikan ominaisuus ja sijainti

Paikan ulkonäön mukaan nimettyjä on aineistossa muutama. Nuijamies-ravintolan aulabaaria kutsutaan *Akvaarioksi*, koska baarissa on isot lasi-ikkunat ja Mikkelin vankilaa *Seihtemänpiippuseksi* ~ *Seitenpiippuseksi* rakennuksen piippujen lukumäärän mukaan. *Tiikeri-Esso* Mannerheimintiellä taas on saanut määritteekseen *tiikerin* huoltoaseman pihalla sijaitsevan isokokoisien maskotin mukaan.

Muodon perusteella on nimetty *Kuvernöörinkiharat*. Niillä tarkoitetaan päällystämättömän Juhankadun epätasaisuuksia. Pitkät, poikittain olevat kuopat todella muistuttavat aaltoilevaa tukkaa. *Kuvernöörinkiharoiden* kaltaisia kohoumia kutsutaan yleisesti myös *nimismiehenkiharoiksi*. Pitkäjärven baaria taas nimitetään *Mutteribaariksi* baarin kuusikulmaisen muodon vuoksi.

Pizza Buffetin epävirallinen nimi *Räkälä* on luultavasti syntynyt epäsiistien sisätilojen myötä, kun taas *Ameriikanraetti* kertoo Juvantien avaruudesta ja sekalaisesta katukuvasta. Jälkimmäisestä on vaikea sanoa ilman lisätietoa, onko kyseessä tahallisesti murreasuinen sana

vai ei.

Paikka on voinut saada epävirallisen nimensä myös oletetun koostumuksensa vuoksi. Viinatehtailija Petroff omisti 1900-luvulla Likolammen rannalla sijainneen olutpanimon, joka vuosien kuluessa pumppasi maltaansa suoraan lampeen rehevöittäen sen pahasti. Tämän vuoksi Likolampea nimitetään myös *Paskalammeksi*. *Paskavuoreksi* taas sanotaan Suojalammen rannalla olevaa suurta kukkulaa, joka on muodostunut liejuisesta siirtomaasta. Kalevan kankaan lampia kutsutaan *Myrkkylammiksi*, koska ”vesi ei ole ollut juoma- tai uimakelpoista miesmuistiin”.

Sijainnin mukaan nimettyjä paikkoja ovat esimerkiksi *Kessansuora* ~ *Kessonsuora* ’Otavankatu’, jonka varrella sijaitti Kesoil-huoltoasema, sekä *Mutkanparkki* ja *Kulmaparkki* ’Raatihuoneenkadun ja Otavankadun kulmauksessa oleva paikoitusalue’. Jo mainitsemani *Tiikeri-Essoa* nimitetään myös *Ala-Essoksi*, sillä kaupungin keskustasta katsottuna se on alamaässä. *Kukkaronkiepaus* ~ *Kukkaronkäänne* (~ *Kukkaronkiänne*) -nimi ’Juvantien ja Pajakadun risteys’ taas tulee paikalla ennen sijainneen vähittäistavaraliike Kukkaron valinnan mukaan. Erään vastaajan mukaan tämä paikka oli sellaisella kohdalla, että siitä kannatti vielä palata takaisin kaupunkiin.

2.2.2. Paikan omistaja

Turkkilaisten omistamaa Angela-kebabravintolaa nimitetään *Ähläminkepapiksi*, *Ählämiksi*, *Ähläm-sählämiksi* ja *Jallajallaksi* omistajien arabitaustan vuoksi. Nimet ovat toisaalta halventavia, ja ne osoittavat käyttäjien arvomaailmaa, toisaalta taas joidenkin käyttäjien keskuudessa edellä mainitut nimet saattavat olla merkitykseltään neutraaleita. Esimerkiksi Paunonen mainitsee slangisanakirjassaan *ählämin* tarkoittavan yleisesti Lähi-idästä kotoisin olevaa ihmistä. *Jallajalla* taas perustunee ruotsalaiseen samannimiseen elokuvaan, jonka on ohjannut Josef Fares.

Ortodoksikirkko mainitaan aineistossa *Pirunkirkkona* ja *Ryssänkirkkona*. Entinen ortodoksikirkon paikka toimii nykyisin nuorison juomapaikkana, ja se tunnetaan nimellä *Ryssä-*

kirkonmäki. Kuulemani mukaan *Pirunkirkko* ja *Ryssänkirkko* olivat käytössä etenkin sota-aikana. Nimissä näkyy tuon ajan vastakkainasettelu: venäläiset olivat vihollisia, ja näin ollen myös kirkko sai halventavat nimensä, vaikka sen käyttäjät todennäköisesti olivatkin suomalaisia. Ortodoksisuushan on tullut meille juuri idästä.

Kaupungeissa oli aiemmin tavallista käyttää myös asuinrakennuksista ja ympäristöistä nimiä omistajien mukaan; katuosoitteita ei juuri käytetty (Ainiala 2001: 214). *Hellahuoneesta kerrostaloelämään* -kirjassa mainitaan muutamia taloja, jotka on nimetty talon omistajan mukaan, esimerkiksi *Piipontalo* Paukkulantie 77:ssä Tuppuralassa, *Millerintalo* Likolammen rannalla, *Sajaniementalo* Runeberginkatu 9:ssä ja *Kuvaantalo* Hauskankatu 3:ssa (HK 1994: 21, 62, 128, 139).

Paikan omistajan mukaan on nimetty paitsi yksityisten ihmisten asuinrakennuksia myös liikkeitä ja ympäristöjä. Aineistossa mainitaan sellaiset kuin *Martisenkioski* Lähemäellä, *Hynynen* 'Mikkelin Kone ja tarvike', *Vuokonbaari* 'Lähemäen baari, entinen Mäkitupa', *Maiju Kontion maitokauppa* 'K-kauppa Pietarinkadun ja Savilahdenkadun kulmassa' ja *Petroffinkangas*, nykyinen Kalevankangas, joka oli Likolammen ohella viinatehtailija Petroffin omistuksessa (HK 1994: 63).

Paikan nimitykseen saattaa vaikuttaa myös esimerkiksi jokin omistajan piirre, esimerkiksi luonne tai olemus. Kauppias Arto Härkösen markettia Peitsarin kaupunginosassa kutsuttiin ironisesti *Hymyjojankaupaksi*, sillä kauppias oli vakavailmeinen ja hymyili harvoin.

Rikkaidentalot Saksalan rannassa taas saivat nimensä rivitaloasuntojen omistajien oletetun varakkuuden perusteella. Eräs vastaaja kävi lapsena siellä ystäviensä kanssa myymässä partiolaisten adventtikalentereita. Kun muissa taloissa kalenterit kävivät huonosti kaupaksi, näissä ostettiin kerralla jopa useampi. Toki nimenantoon vaikutti myös se, että talot olivat uuden- ja hienonnäköisiä.

2.2.3. Paikan käyttö

Käytön mukaan nimettyjä paikkoja ovat *Huorakukkula* ja *Pillukukkula*. Molemmat tarkoitta-

vat kaupungin keskustassa sijaitsevaa Naisvuorta, joka on perjantai-iltaisain alaikäisten suosima juoma-paikka. Todennäköisesti myös maaseurakunnan kirkon takana olevan mäen nimeäminen *Mällimäeksi* kertoo samanlaisesta vapaa-ajanviettotavasta kuin Naisvuoren epäviralliset nimet.

Tavallaan paikan käytöstä kertoo myös *Unehtuneenpuodin* nimeämisperuste. Eräs vastaaja kertoo sähköpostitse seuraavan tarinan.

Silloin kun Mikkelistä Lappeenrantaan johtava tie vielä oli vanhalla paikallaan Kattilansillassa, oli mäen syrjässä pieni sekatavarakauppa. Oikeaa nimeä en edes muista, mutta UNEHTUNNEEN PUOTI se oli ainakin vatilankyläläisten suussa. Nimi johtui siitä, että isännät kaupunkireissuillaan ennättivät ostosten jälkeen hetken jo istua hevostärryissään tai reessä ja kerrata mitä se emäntä oli pyytänyt kaupungista tuomaan ja mitä kaikkea oli tullut ostettua. Usein se ”unehtunut” oli hiiva, suola, sokeri tai jokin muu pieni mutta tärkeä ostos. Emännältä olisi tullut kipakat saarnat jos ilman olisi kotiin körötellyt. Siispä hepo ”unehtuneen puodin” puomiin kiinni ja ostoksille.

2.2.4. Käyttäjien taustat

Tietyt ryhmät tuntuvat erityisesti leimaavan käyttämiään paikkoja. Aineistossa on muutamia paikkoja, joiden nimeämiseen ovat vaikuttaneet laitapuolenkulkijat, romanit ja skinheadit. Esimerkkeinä *Spurkujenkohtaamispaikka* ’Marskin aukio’, *Mannenakari*, *Mannenakitsu*, *Spurgu-grilli*, *Spurge-grilli* ja *Natsi-grilli* ’Suomi-grilli Kirkkopuistossa’, *Manneparkki* ’Sokoksen paikoitusalue’, *Sherwoodinmetsä* ’Tuppuralan metsä’, jossa oleilee laitapuolenkulkijoita, ja *Sumujenlaakso* ’osa Tupalan kaupunginosaa’, nimeämisperusteena myös laitapuolenkulkijat. Näissä nimissä näkyvät erityisen hyvin nimeäjien ja käyttäjien asenteet ryhmiä kohtaan. Toisaalta myös nimeämismuoti näkyy: myös Jyväskylän kirjassa mainitaan *Sherwoodinmetsä* (Koivisto 1997: 291), joskin nimeämisperusteet ovat erilaiset.

Maalaisparkki ’paikoitusalue Linnankadun ja Maaherrankadun kulmassa’ taas sai nimityksensä torille vihanneksia myymään tulleiden ihmisten mukaan. Nämä olivat kotoisin maaseudulta ja tapasivat jättää autonsa kyseiselle paikoitusalueelle.

Varsin paljon nimiä käyttäjiensä iän perusteella on saanut torin vieressä sijaitseva Kaleva-ravintola. Aineistossa esiintyvät sellaiset nimitykset kuin *Kurtubingo*, *Nitrodisko*, *Mielo-*

sen välivarasto, *Kolmen koon kapakka*, joka on lyhenne sanoista *Käytettyjen kodinkoneiden kierrätyskeskus*, ja *Kierrätyskeskus*. Ravintolan asiakkaiden tyypillinen ikä on keski-ikäisistä vanhempiin. *Kolmen koon kapakka* ja *Kierrätyskeskus* kertovat paitsi asiakkaiden iästä myös elämäntilanteesta. Monet ovat ehkä eronneita, jotka ovat ravintolassa etsimässä uutta kumppania. *Mielosen välivarasto* -nimi tulee Porrassalmenkadulla sijaitsevan Mielosen hautaus-toimiston mukaan.

Muutammat paikat ovat saaneet nimensä käyttäjiensä nuoren iän perusteella: *Zic Zac* -ravintola on *Teinihelevetti* ja Otavankadun Esso-huoltoasema *Teini-Esso*. Vastaavasti Muppe-la-lastentarvikeliikkeen takana sijaitseva parkkipaikka on nimetty *Antiparkiksi* 'ei teineille'. Nimi tarkoittaa sitä, etteivät teini-ikäiset ole paikalle tervetulleita, vaan paikoitusalue on vanhempien käytössä.

Paikan käyttäjien sukupuolesta kertoo Kaleva-ravintolan epävirallinen nimi *Hutsut* ja *tutut*. Erään vastaajan mukaan tämä viittaa naistentansseihin, mutta pidän mahdollisena, että se liittyy myös ravintolassa esiintyviin tappeluihin. Nimiasu viittaa nimittäin Ruandan heimoihin, tutseihin ja hutuihin, jotka olivat vastakkain maan sisällissodassa kymmenkunta vuotta sitten. Sukupuolen perusteella on saanut nimensä myös maaherran asuintalo eli *Rinsessanlinna* – Itä-Suomen läänin maaherranahan toimii Pirjo Ala-Kapee.

2.3. Vertailevat siirrynnäiset

Paikka voidaan nimetä sen herättämien assosiaatioiden pohjalta, paikan entiteetti eli paikan olemus siis ilmaistaan valmiin nimen avulla. Tällaiset nimet ovat siirrynnäisiä. (Kiviniemi ym. 1974.) Vertailevien siirrynnäisten yhtäläisyys alkuperäisen nimen kantajan kanssa on usein varsin keinotekoinen ja esikuvaan vertaaminen ironista. (Ainiala 2003: 213, 214.)

Mikkelissä vertailevia siirrynnäisiä on muun muassa kaupunginosista, esimerkiksi *Monaco*, *Chicago*, *Bronx* 'Laajalampi', *Beverly Hills* 'Lähemäki' sekä *Itäperliini* ja *Länsiperliini* 'Peitsarin kaupunginosan osat'. Laajalammen nimeämisperusteena ovat rauhaton ilmapiiri ja asukkaat, joissa on paljon työttömiä, maahanmuuttajia ja skinheadeja ja jotka maksavat har-

voin veroja. Lähemäen nimeämisperusteena on sen sijainti mäellä. Peitsarin nimet taas viittaavat kaupunginosan itä- ja länsiosaan.

White house ja *Valkoinentalo* puolestaan ovat nimiä Saksalan rannassa sijaitsevalle valkoiselle puurakennelmalle, eräänlaiselle huvimajalle. *Gangsta alley* (engl. *gangsta* 'gangsteri', *alley* 'kuja') tarkoittaa Maksimatin ja Kipa-kirjakaupan välistä kujaa, jossa istuskelee toisinaan nuorisoa ja toisinaan laitapuolenkulkijoita.

Myös aiemmin mainitsemani Saksala-pubin kutsuminen *Herrasmiesklubiksi* on ironista, sillä sen asiakkaat ovat usein varsin kaukana herrasmiehistä ainakin ulkonäkönsä perusteella. Tietenkin ironisuus voi kohdistua myös epäsiisteihin sisätiloihin. Kaleva-ravintolaa taas nimetään *Ruandaksi* siellä sattuneiden tappelujen vuoksi.

2.4. Sanaleikit ja äänteellinen vaihtelu

Kaikkia epävirallisia paikannimiä ei voi luokitella varmasti primaareihin tai sekundaarisiin nimiin. Esittelen tässä luvussa muutamia nimiä, jotka sekä kuvailevat paikkaa että ottavat sen virallisen asun huomioon. Näin muodostetut nimet antavat alkuperäiselle nimelle lisämerkityksiä, ja ne puolestaan luovat edelleen uusia mielikuvia. Käsittelen lisäksi muutamia nimiä, joiden epäilen olevan tahallisesti murreasuisia. Kaikilla mainitsemillani nimillä on mielestäni pyrkimys kielelliseen leikittelyyn.

Anttola, kaupunginalue, assosioituu *Angolaan*, Afrikan köyhään ja sotaisaan valtioon. Tuppuralan kaupunginosan nimeämiseen *Tuppukyläksi* on vaikuttanut nimen äänteellinen yhtäläisyys *tuppukylä*-sanaan, ja samalla kaupunginosaan liittyy mielikuva syrjäisestä ja pienestä paikasta.

Entisestä *Osuusteurastamo Karjaportti* -nimestä on tehty nimet *Orjaportti* ja *Kurjaportti*. Nimet eroavat *Karjaportista* vain muutamalla äänteellä ja saavat aikaan uusia assosiaatioita työntekijäänsä huonosti kohtelevasta tehtaasta. Tehtaan nykyisestä *Järvi-Suomen Portti Osuuskunta* -nimestä on muodostettu nimet *Järvi-Suomen Nortti* ja *Karja-Suomen Portti*. Jälkimmäinen nimi on syntynyt kielellisen lipsahduksen seurauksena.

Siperian valinta (~ *Siperian walinta*) on nimi Siwalle. Valitettavasti aineistossa ei mainita, onko kyseessä jokin tietty Siwa vai käytetäänkö nimeä kaikista Siwoista. Jos kyseessä on tietty Siwa, nimi yhdistyisi esimerkiksi syrjäisen sijainnin perusteella Siperiaan. Toisaalta sanojen ensimmäiset tavut selittänevät *Siperian valinnan* (~ *Siperian walinnan*).

Maaherrankadulla sijainneen Peukalopotti-ravintolan nimeäminen *Puukkopotiksi* on osuva: ravintolassa oli paljon tappeluita, joissa käytettiin teräaseitakin. Paikka tunnetaan myös *Puukkobaarina* ja *Peukaloisena*. Jälkimmäinen nimi on *-inen*-johdos *peukalo*-sanasta. Kaleva-ravintolan epävirallisessa nimessä *Kalevalassa* taas ei liene kyse muusta kuin nimien äännteellisestä samankaltaisuudesta.

Zic Zac -ravintola esiintyy aineistossa muodossa *Teinihelevetti*. Uskoakseni tässä tapauksessa švaavokaalin käyttö on tarkoituksellista, ja sitä käytetään nimenomaan tehokeinona. Myös Angela-kebabravintolan nimessä *Ähläminkepappi*, jossa siis soinnilliset b:t on vaihdettu soinnittomiin p:hin, on korostettu murrepiirrettä. Samoin on tapahtunut nimessä *Spurkujenkohtaamispaikka*. Suomi-grillin kutsuminen *Rilliksi* on todennäköisesti myös tietoinen valinta, samoin kuin McDonald'sin ääntäminen *Ämse Tonaltsina*. Sitä vastoin eräältä vanhalta vastaajalta saamani nimi *Maks Tohnalts* on tahattomasti murreasuinen.

Muita leikkilisiä nimiä ovat esimerkiksi *Pärekoppaopisto* 'Käsi- ja taideteollisuusoppilaitos', *Pöllipisto* 'Metsäkoulu' ja *Riisikepit* 'King's-ravintola, kiinalainen ravintola' sekä *Paskavatkaamo* ja *Paskalaitos* 'jätevedenpuhdistuslaitos'.

3. SEKUNDAARIT NIMET

Sekundaareja nimiä muodostetaan virallisista nimistä useimmin lyhentämällä tai liittämällä kantanimen tyypistymään jokin johdinaines. (Ainiala 2001: 212.) Esimerkiksi Jyväskylän kaupunginosien nimet *Lampi* < *Kangaslampi*, *Kangas* < *Keljonkangas* sekä ravintola *Viikset* < *Kissanviikset* ovat elliptisesti lyhentyneitä nimiä. (Koivisto 1997: 292.) Laskelmieni mukaan sekundaareja nimiä on aineistossa 203.

3.1. Johdokset

Johdoksia muodostetaan siten, että nimen perusosa korvataan jollakin johtimella. Aineistossa ni esiintyviä slangijohtimia ovat muun muassa *-is*, *-Ari*, *-(k)kA*, *-kku*, *-tsu*. (Ainiala 2003: 211.) Epävirallisten paikannimien muodostaminen slangin avulla on yleistä varsinkin nuorten keskuudessa. Slangimaiset nimet ovat yleisessä tiedossa, joten ne toimivat nimeämismalleina.

Eniten aineistossa on *-is*-johtimella muodostettuja johdoksia (29), esimerkiksi *'Lähis* *'Lähemäki*, *Pitis* *'Pitkäjärvi*, *Tupis* *'Tuppurala*, *Pantis* *'Pankalampi*, *Ranttis* *'Rantakylä, kaupunginosa*, *Lintis* *'linja-autoasema* ja *Rytis* *'Ryssäkirkonmäki*. Toiseksi yleisin tapa on *-Ari*-johtimen käyttö (16): *Lehmari*, *Lemppari* *'Lehmuskylä, kaupunginosa*, *Seukkari* *'seurakuntatalo*, *Muskari* *'musiikkiopisto*, *Jälkkäri* *'Jälkipeli-pub* ja *Kiiskari* *'Kiiskinmäki, kaupunginosa*.

Muun muassa seuraavissa nimissä on käytetty *-(k)kA*-johdinta: *Ritukka* *'Ritvalan uimaranta*, *Viska* *'Visulahti*, *Moiska* *'Moisio, kaupunginosa tai kaupunginosassa sijaitseva mielisairaala*, *Salikka* *'St1-huoltoasema*, *Rantsikka* *'videovuokraamo Rantavideo*, joka ei ole enää toiminnassa, ja *Rautsikka* *'rautatieasema*.

Johtimella *-kku* on muodostettu esimerkiksi *Raukku* *'entinen Rauhaniemen tanssihalli*, joka sijaitsee Tuppuralan kaupunginosassa, *Suokku* *'Suojalampi, kaupunginosa tai uimaranta* ja *Ferkku* *'Fernando-ravintola*. Linja-autoasemasta taas on saatu *Linkku*, ja saman mallin mukaan juna-asemasta on tehty *Junkku*.

Tortsu *'tori*, *Kirtsu* *'kirjasto*, *Grantsu* *'Graanin kaupunginosa* ja *Rantsu* *'Rantakylä* ovat esimerkkejä *-tsu*-johtimen käytöstä, ja Cumulus-hotellista on johdettu *Kumpsu* käyttämällä *-psu*-johdinta.

Mikkelin kaupungin epävirallisten nimien *Saintin*, *Santin* ja *Seintin* perustana on Mikkelin ruotsinkielinen nimi *Sankt Michel*.

3.2. Lyhentymät ja mukaelmat

Joskus virallisesta nimestä muodostetaan epävirallinen vain lyhentämällä nimeä (Ainiala 2003: 211). Elliptisellä lyhenemisellä tarkoitetaan nimen lyhentymistä yhdellä tai useammalla nimielementillä, esim. *Peltoinkylä* > *Peltoi*, *Salastensaari* > *Salasti* ja *Kolmisoppinen* > *Soppinen* (Kiviniemi ym. 1974: 12).

Mikkelin ruotsinkieliseen nimeen *Sankt Michel* perustuvat kaupungin epäviralliset nimet *Pyhä Mikkel*i ja *Pyhä*. Ruotsinkielisestä nimestä on muodostettu suora suomennos *Pyhä Mikkel*i, ja tästä nimi lyhenee *Pyhään*. Molemmat nimet ovat kaupungin epävirallisia nimiä. Aineistossa tavaratalo Maksimatti on lyhentynyt *Maksiin*, ravintola Päämaja *Majaan*, makeiskauppa Karamelli *Melliin*, urheilukeskus Sport Forum *Forumiin*, Hullu hirvi -ravintola Tuppuralankadulla *Hirveen* ja torin parkkipaikka *Parkkiin*.

Pelkän lyhentymän käyttö ilmaisee myös sisäpiiriyyttä. *Portista* puhuvat useimmiten Järvi-Suomen Portin työntekijät, eikä ennen Karamelli-makeiskaupan lopettamista välttämättä tiennyt varmasti, tarkoitetaanko *Karkilla* edellä mainittua makeiskauppaa vai Caramel-ravintolaa.

Mukaelmia ovat kielestä toiseen lainatut nimet, jotka on joko kokonaan tai osaksi mukautettu toisen kielen äännejärjestelmään (Ainiala 2003: 212). Aineistossa oli tällaisia tapauksia vain muutama: ravintola Kivijalasta on tehty suora käännös *Stonefoot*, Hullu hirvi -ravintolasta *Wild Moose* ja Caramel-ravintolasta *Karkki*.

Yleisiä mukaelmia ovat varsinkin englannin kielestä käännetyt nimet, mutta Mikkelissä ei ole huomattavasti esimerkiksi vieraskielisiä liikkeiden nimiä. Tämä selittää osaltaan muuten niin yleisen nimitystyypin vähyyttä tässä aineistossa.

3.3. Ketjuuntuminen

Nimistön ketjuuntumisessa on kyse siitä, että yhden nimen pohjalta voidaan muodostaa – noudattamatta mitään tiettyjä sääntöjä – lukuisia variantteja ja muunnoksia. Nimistä saattaa

muodostua pitkiäkin assosiaatioketjuja, nimirypäitä. (Ainiala 2003: 212.)

Hyvinä esimerkkeinä ketjuuntumisesta toimivat nuorison suosima Zic Zac -ravintola Porrassalmenkadulla, Kirkkokadulla sijaitseva Lindex-vaatekauppa ja nyt toimintansa jo lopettanut makeiskauppa *Karamelli* Porrassalmenkadulla. Aineistossa esiintyviä nimityksiä Zic Zac -ravintolasta ovat *Zäkki*, *Zäkkäri*, *Zikki*, *Zikkari*, *Tiku* ja *Taku*, *Niku* ja *Naku*, *Dic Duc*, *Tsäktsäkki* ja *Sik Sak*, joka puolestaan assosioituu ompeluun. Tästä päästään kekseliäästi *Ompelukerhoon*. Lindexin nimityksiä ovat *Latexi*, *Dexi*, *Lande* ja *Landexi*, ja makeiskauppaa kutsutaan *Namilaksi*, *Mälliläksi*, *Mälliksi*, *Mältsyksi* ja *Mältsiksi*. Esimerkit osoittavat, kuinka paikan epäviralliset nimet saattavat päätyä kauaksikin nimen alkuperäisestä asusta.

4. IKÄRYHMIEN VERTAILUA

Ikäryhmien vertailu on esitelmässäni vain suuntaa-antavaa, sillä kaikkien vastaajien ikä ole tiedossani. Nimen muodostaminen johtamalla on muodikas tapa, joten niiden suuri osuus aineistossa, ja nimenomaan nuorten antamina, on luonnollinen. Toisaalta on otettava huomioon, että nuoria saattaa olla aineistossa suhteellisesti enemmän kuin vanhempia. Ketjuuntumista esiintyy tässä aineistossa vain nuorten antamissa nimissä.

Kielellä leikittely, ivaaminen ja pyrkimys humoristisiin ilmauksiin näkyvät kaikissa ikäryhmissä, joskin nimitystavat ovat erilaisia. Siinä missä nuoret nimeävät enemmän sekundaaristi, vanhemmat antavat primaareja nimiä. Kuitenkin myös vanhemmat antavat jonkin verran esimerkiksi johdoksellisia nimiä. Johtimellisia nimiä on esimerkiksi Mikkeli-Seuralta ja tak-sinkuljettajilta saaduissa paikannimissä.

Nuoret luultavasti käyttävät murrepiirteitä tarkoituksellisesti. Sen sijaan vanhemmilla, varsinkin keski-ikäisillä ja sitä vanhemmilla, murreasuisten paikannimien käyttö on tahatonta. Tätä on kuitenkin vaikea todeta pelkän kirjoitetun asun perusteella.

Entisajan tiiviit kaupunginosayhteisöt ovat ainakin aineiston perusteella hävinneet. Nykyään taloja ei enää nimitä omistajiensa mukaan, liikkeitä ja ravintoloita kylläkin. Nuorten antamissa nimissä tällaistenkin nimien osuus on vähäinen.

5. PÄÄTÄNTÖ

Mikkelin epävirallisten paikannimien tutkiminen osoitti, että nimiä muodostetaan monin eri tavoin. Eniten aineistossa on sekundaarisia paikannimiä, eritoten nimiä, jotka on muodostettu johtamalla. Primaareita nimiä muodostettiin enemmän paikan käyttäjän tai omistajan kuin pelkän paikan lajin perusteella. Ehkä jälkimmäiset eivät vastaajien mielestä erota paikkaa riittävästi kaikista muista samanlaisista, ja niitä ei sen vuoksi aineistoon ole annettu. Sitä vastoin erityispiirrettä ilmaisevia nimiä oli runsaasti.

Yllätyksekseni tiedostamattomia murrepiirteitä esiintyi epävirallisissa paikannimissä vähän. Tähän vaikutti ehkä se, että nuoret todennäköisesti ovat aineistossa enemmistönä.

Tutkimuksissa on todettu, että paikannimet katoavat varsin nopeasti. Nimeäjät ja nimien käyttäjät kuolevat tai muuttavat muualle, liikkeet ja kaupat lopettavat toimintansa ja uusia perustetaan. Epävirallinen paikannimistö muuttuu siksi nopeasti. (Ainiala ym. 2001.) Myös Mikkelin epäviralliset paikannimet ovat varmasti muuttuneet vuodesta 2001, ja tämä voisi tarjota uutta tutkittavaa.

Yksi mielenkiintoinen tutkimuskohde voisi olla esimerkiksi ammatin vaikutus nimiin. Mitä paikkoja eri ammattiryhmät nimeävät, ja millaisia nimiä kukin ryhmä käyttää? Aineistossa on viitteitä myös samanikäisten mutta eri ryhmien välisistä eroista: ammattikoululaiset mainitsivat enemmän halventavia nimiä kuin lukiolaiset. Toisaalta myös yleisesti nuoret mainitsivat enemmän halventavia ja ivaavia nimiä kuin vanhemmat.

Epäviralliset paikannimet kertovat paitsi kielestä myös kulttuurista. Mikkelin epävirallisten nimien tutkiminen oli katsaus sekä epävirallisiin paikannimiin että kaupungin historiaan. Pitäisin siksi tärkeänä, että erityisesti vanhat ihmiset pääsisivät kertomaan käyttämistään nimistä, joista osa on luonnollisesti jo poistunut käytöstä. Se olisi samalla, ei vain nimistön tutkimusta, vaan sivuaisi ehkä lisäksi murre- ja sanastontutkimusta. Samalla valotettaisiin lisää Mikkelin historiaa yksilön näkökulmasta.

LÄHTEET

- AINIALA, TERHI 2004: Kaupungin paikat ja nimet: Tornion Suensaaren nimistö. – Virittäjä 108 s. 34–54.
- 2003: Kaupunkinimistön tutkimuksen perusteet. – Virittäjä 107 s. 207–225.
- AINIALA ym. = AINIALA, TERHI – KIVINIEMI, EERO – MALLAT, KAIJA (toim.) 2001: Paikannimistön keruun tavoitteet ja tulokset. – Nimien maailmasta s. 7–22. Kieli 14. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- HK = JOKELA, ARJA – NORPPA, SUSANNA – VESTERINEN, HILLEVI (toim.) 1994: Hellahuoneesta kerrostaloelämään. Asumisen ja elämisen murros 1900-luvulla mikkeliäisten kertomana. Mikkeli: Mikkeli-Seura ry.
- JY Merja Berg 2001 = Mikkelin epävirallisia paikannimiä kerännyt Merja Berg 2001. Jyväskylän yliopiston kielten laitos, Fennicum.
- KIVINIEMI, EERO 1990: Perustietoa paikannimistä. Suomi 148. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KIVINIEMI ym. = KIVINIEMI, EERO – PITKÄNEN, RITVA LIISA – ZILLIACUS, KURT (toim.) 1974: Nimistöntutkimuksen terminologia. Terminologin inom namnforskningen. Helsinki: Castreanumin toimitteita 8.
- KIVINIEMI, EERO 1975: Paikannimien rakennetyypeistä. Suomi 118:2. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KOIVISTO, JOUKO 1997: Nimestään paikka tunnetaan. – Ilkka Nummela (toim.), Jyväskylän kirja. Katsauksia kaupunkielämän vaiheisiin 1940-luvulta 1990-luvulle s. 286–293. JYY:n kotiseutusarja 33. Jyväskylä: Jyväskylän kaupunki.
- Mikkeli = Mikkelin kaupungin kotisivut – <http://www.mikkeli.fi/> (luettu 20.11.2004).
- PAUNONEN, HEIKKI 2000: Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. – Stadin slangin suursanakirja. Helsinki: WSOY.

LIITE. Proseminariesitelmässäni käsittelemäni Mikkelin epäviralliset paikannimet.

Akvaario	Karkki
Ala-Esso	Kessansuora ~ Kessonsuora
Ameriikanraetti	Kierrätyskeskus
Angola	Kiiskari
Antiparkki	Kirtsu
Beverly Hills	Kolmen koon kapakka
Bronx	Koppi
Chicago	Kukkaronkiepous
Dexi	Kukkaronkiänne
Dic Duc	Kukkaronkäänne
Ferkku	Kulmaparkki
Forumi	Kurjaportti
Gangsta alley	Kurttubingo
Herrasmiesklubi	Kuvaantalo
Hirvi	Kuvernöörinkiharat
Huorakukkula	Lande
Hutsut ja tutut	Landexi
Hynynen	Latexi
Itäperliini	Lehmari
Jallajalla	Lemppari
Junkku	Linkku
Jälkkäri	Lähis
Järvi-Suomen Nortti	Länsiperliini
Kalevala	Maiju Kontion maitokauppa
Karja-Suomen Portti	Maja
	Maksi
	Maks Tohnalts

Marttisenkioski	Pillukukkula
Melli	Pirunkirkko
Mielosen väliavarasto	Pitis
Millerintalo	Puukkobaari
Moiska	Puukkopotti
Monaco	Pyhä
Muskari	Pyhä Mikkeli
Mutkanparkki	Pärekoppaopisto
Myrkkylammet	Pölliopisto
Mälli	Rantsikka
Mällilä	Rantsu
Mällimäki	Raukku
Mältsi	Rautsikka
Mältsy	Riisikepit
Namila	Rikkaidentalot
Natsi-grilli	Rilli
Niku ja Naku	Rinsessanlinna
Nitrodisko	Ritukka
Ompelukerho	Ruanda
Orjaportti	Ryssäkirkonmäki
Pantis	Ryssänkirkko
Parkki	Rytis
Paskalaitos	Räkälä
Paskalampi	Sajaniementalo
Paskavatkaamo	Sainnti
Paskavuori	Salikka
Petroffinkangas	Santti
Peukaloinen	Seihtemänpiippunen ~ Seitenpiippunen
Piipontalo	Seintti

Seukkari	Tupis
Sherwoodinmetsä	Tuppukylä
Siilo	Unehtuneenpuoti
Sik Sak	Valkoinentalo
Siperian valinta ~ Siperian walinta	Viska
Spurge-grilli	Vuokonbaari
Spurgu-grilli	White house
Spurkujenkohtaamispaikka	Wild Moose
Stonefoot	Zikkari
Suokku	Zikki
Teini-Esso	Zäkki
Teinihelevetti	Zäkkäri
Tiikeri-Esso	Ählämi
Tiku ja Taku	Ähläminkepappi
Tortsu	Ählämsähläm
Tsäktsäkki	Äm see Tonalts